

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะผู้ประเมิน

ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน	ประธานคณะผู้ประเมิน
รองศาสตราจารย์ ดร.เดมิย์ ภิรมย์สวัสดิ์	ผู้ประเมินภายนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนวดี บุญถิ้อ	ผู้ประเมินภายนอก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์	ผู้ประเมินภายนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี	ผู้ประเมินภายนอก
ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน	ผู้ประเมินภายนอก
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ภิรมย์รัตน์	ผู้ประเมินภายนอก

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา
(องค์การมหาชน)

ข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาทั้งสองแห่งของประเทศได้ดำเนินการมานานจนมีรากฐานที่มั่นคง และมีแนวคิดเรื่องทิศทางที่แน่นอน แต่การที่ดำเนินการมานานย่อมต้องผ่านความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของประเทศและของโลก มหาวิทยาลัยอยู่ในสังคมโลก สังคมประเทศ และสังคม มหาวิทยาลัยด้วยกัน ความเปลี่ยนแปลงนี้ย่อมมีส่วนที่ทำให้มหาวิทยาลัยต้องพิจารณาตัวเองด้วยว่าทิศทางและบทบาทต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินไปนั้นอะไรควรปรับปรุง อะไรควรดำเนินต่อไปตามเดิมและอะไรควรยกเลิก หรือลดระดับลง เพราะการไม่พิจารณาในเรื่องดังกล่าวอาจจะทำให้มหาวิทยาลัยดำเนินการน้อยเกินไปในสิ่งที่ควรให้ความสำคัญมากและทุ่มเทมากเกินไปในสิ่งที่สำคัญน้อย และการที่ไม่ดำเนินการในเรื่องที่สำคัญและควรมีบทบาทก็จะทำให้คุณภาพในด้านนั้น ๆ ลดลง การทุ่มเทในเรื่องที่สำคัญน้อยหรือลดความสำคัญลงก็อาจสูญเสียพลังในสิ่งที่ควรเป็นบทบาทของหน่วยงานหรือสถาบันอื่นไปแล้ว และทำให้พลังโดยส่วนรวมคือทรัพยากรต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยไม่เพียงพอ มหาวิทยาลัยอาจขยายขนาดได้ แต่ไม่อาจรักษามาตรฐานด้านคุณภาพได้ การจำกัดขนาดของมหาวิทยาลัย การเลือกจุดเด่นที่มีอยู่มาพัฒนา และการเลือกดำเนินการในส่วนที่พัฒนา มาจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของมหาวิทยาลัยที่ต่างกับมหาวิทยาลัยของฆราวาสและมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาด้วยกัน แม้ทำให้เป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่ใหญ่นัก แต่ไม่หลวม และสามารถเป็นมหาวิทยาลัยที่แน่นด้วยคุณภาพ ซึ่งน่าจะเป็นเรื่องที่ดีกว่า คณะผู้ประเมินมีข้อเสนอแนะที่มหาวิทยาลัยควรนำไปพิจารณาดังนี้

1. บทบาทเดิมของมหาวิทยาลัยมีสองด้านคือเป็นมหาวิทยาลัยที่สอนพระพุทธศาสนาแก่ผู้ศรัทธา บวช เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาและเป็นมหาวิทยาลัยที่ให้โอกาสแก่ผู้ยากจนซึ่งมีสติปัญญาแต่ขาดโอกาส เข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐและได้บวชเป็นภิกษุสามเณรแล้วเรียนในโรงเรียนพระพุทธศาสนาของมหาวิทยาลัย หรือเรียนธรรมศึกษาและเปรียญธรรมได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ในระดับอุดมศึกษา

บทบาทดังกล่าวได้เปลี่ยนไปเมื่อมีผู้ลาสิกขาออกไปประกอบอาชีพทั้งที่ใช้ความรู้พระพุทธศาสนา และอาชีพอื่นทางโลก ในเวลาเดียวกันวิชาการทางโลกก็พัฒนาไปจนสังคมเปลี่ยนทั้งวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมพระสงฆ์ที่จะเผยแผ่ศาสนาจำเป็นต้องรู้วิชาการทางโลกเพื่อเข้าใจสังคม จึงมีการเรียนวิชาทางโลก เสริมวิชาพระพุทธศาสนาจนแยกเป็นคณะวิชา เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยฆราวาสมากขึ้น เนื่องจากการเรียน วิชาทางโลกเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องลดวิชาพระพุทธศาสนาลง แม้ว่าจะยังเรียนวิชาพระพุทธศาสนามากกว่า มหาวิทยาลัยฆราวาสก็ตาม ทั้งนี้ก็โดยยังยึดความเชื่อเดิมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ยากจนและด้อยโอกาส ได้ มีความรู้และมีอาชีพเมื่อลาสิกขา โดยเป็นคนทั้งมีความรู้และเป็นคนดี

การที่เน้นส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์รองดังกล่าวมากขึ้นทำให้ลดความสำคัญของวัตถุประสงค์หลัก คือ การสอนพระพุทธศาสนาเพื่อจะจรรโลงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้มั่นคงทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ และเอาวิชาการทางโลกเป็นตัวตั้งขยายเป็นคนละต่าง ๆ แทนที่จะมีบทบาทเป็นวิชาเสริมโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นตัวตั้ง ทั้งยังจะขยายรับฆราวาสเข้าเรียนโดยมีวัตถุประสงค์จะออกไปประกอบอาชีพ ทางโลกในด้านนั้น ๆ ด้วยแล้ว ก็เห็นได้

คิดว่ามหาวิทยาลัยมีแนวโน้มจะกลายเป็นมหาวิทยาลัยฆราวาสไปในที่สุด เพราะเนื้อหาด้านพระพุทธศาสนา จะจางลงเรื่อย ๆ และอาจไม่เป็นที่นิยม เช่นเดียวกับที่มหาวิทยาลัยฆราวาสที่มีความเด่นเฉพาะทางได้ลดความเด่นในเรื่องนั้น ๆ ลงเมื่อมีการขยายเพิ่มคณะวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีวิชาต่าง ๆ มากที่สุด เมื่อเน้นวัตถุประสงค์ของมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามแนวโน้มดังกล่าว ก็จะต้องแข่งขันกับมหาวิทยาลัยฆราวาสในวิชาทางโลกซึ่งหนทางที่เป็นไปได้ก็คือเป็นมหาวิทยาลัยทางโลกเต็มตัว เพราะถ้ายังมีเนื้อหาพระพุทธศาสนา มากก็จะสู้มหาวิทยาลัยฆราวาสไม่ได้ ในที่สุดวิชาพระพุทธศาสนาก็อาจกลายเป็นสาขาหนึ่งหรือคณะหนึ่งของมหาวิทยาลัยและอาจเป็นคณะที่คนนิยมเรียนน้อยเช่นเดียวกับกรณีวิทยาลัยครูพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ จนทำให้สถาบันที่เด่นในเรื่องสร้างครูกลายเป็นสถาบันที่วิชาครูไม่เป็นที่นิยม

บทบาทอันเป็นวัตถุประสงค์ของนี้ในปัจจุบันมีสถาบันและหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่เป็นอันมาก ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา และงานอาชีพที่เปิดโอกาสให้คนยากจนในชนบทได้ทำก็มีมากจนกระทั่งในชนบทแทบไม่มีคนหนุ่มสาวเหลืออยู่ และเกิดปัญหา คนแก่และเด็กถูกทอดทิ้ง ผู้บวชเป็นสามเณรเพื่อเป็นช่องทางได้เล่าเรียนและเลิกไปประกอบอาชีพในที่สุดลดลงมาก โรงเรียนของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาก็มีผู้นิยมเรียนน้อยลง รัฐให้โอกาสศึกษาเล่าเรียนแก่ประชาชนได้ทั่วถึงและมีการศึกษาที่จะให้เรียนได้ต่อเนื่องทั้งในเวลาราชการและนอกเวลา รวมถึงระบบการศึกษานอกโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเปิด สภาวะเช่นนี้ฟ้องว่าบทบาทอันเป็นวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา กำลังเป็นสิ่งที่ไม่ใช่บทบาทจำเป็นอีกต่อไป หากไม่เลิกก็ควรต้องลดลงแทนที่จะเพิ่มบทบาทและแข่งขันกับมหาวิทยาลัยฆราวาสดังแนวโน้มที่เป็นอยู่

รากฐานอันมั่นคงที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้นก็คือรากฐานที่เกิดจากวัตถุประสงค์หลักคือการสืบทอดพระพุทธศาสนาทั้งในทางปริยัติและปฏิบัติคือการเป็นมหาวิทยาลัยสำหรับการศึกษาของพระสงฆ์และการศึกษาของฆราวาสเพื่อให้มีความรู้และการปฏิบัติอย่างพระสงฆ์เช่นเดียวกับสมัยพุทธกาล ซึ่งมหาวิทยาลัยอาจต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 1.1 ปรับปรัชญาของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปในแนวทางของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง
- 1.2 สิ่งที่มีมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการอยู่และจะเป็นรากฐานที่ดีในการเป็นมหาวิทยาลัย พระพุทธศาสนาอย่างเข้มข้น คือ การศึกษาภาษาบาลีแบบเข้มข้นที่ได้ดำเนินการในวิทยาเขตบาฬีพุทธโฆส เพราะเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการวิจัยเชิงลึกทางพระพุทธศาสนา
- 1.3 มหาวิทยาลัยควรพัฒนาไปเป็นมหาวิทยาลัยเถรวาทที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทในระดับนานาชาติ
- 1.4 มหาวิทยาลัยควรมีบทบาทเป็นศูนย์ข้อมูลพระพุทธศาสนาเถรวาทของโลก และเป็นศูนย์กลางเครือข่ายของสถาบันพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งระหว่างประเทศและในประเทศ ทั้งในด้านข้อมูลวิชาการเพื่อการศึกษาวิจัยและด้านกิจกรรมที่จะแก้ปัญหาของโลกและสังคม

2. การดำเนินการในเรื่องดังกล่าวจะทำให้จุดเน้นของมหาวิทยาลัยกลับไปสู่ความมุ่งมั่นที่จะเป็นเลิศ และร่ำรึกกันในด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งต้องพัฒนาเน้นหนักไปในแนวทางและกิจกรรมที่ต่างกับที่เป็นอยู่ และจะต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

2.1 การจัดหลักสูตรที่เน้นด้านพระพุทธศาสนาเป็นหลักและวิชาทางโลกเป็นวิชาเสริมแต่ต้องมีความรู้ถึงขั้นวิจัยเชิงประยุกต์ได้

2.2 การลดบทบาทในการเป็นมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาสำหรับคนยากจนในชนบทที่ขาดโอกาส หรืออาจปล่อยให้ทำหน้าที่ของรัฐและองค์กรอื่น ๆ

2.3 การบริหารส่วนกลางกับวิทยาเขตเพื่อการมุ่งเน้นดังกล่าว

2.4 จำนวนและขนาดของวิทยาเขตอาจไม่ต้องขยายทั้งเชิงพื้นที่และจำนวนนิสิต แต่ขยายในด้านความเข้มข้นทางวิชาการ และการบริหาร หรือเน้นระดับบัณฑิตศึกษาเพิ่มขึ้น

2.5 การจัดสรรงบประมาณในเรื่องที่เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการพัฒนา เช่น ห้องสมุด ฐานข้อมูล การติดต่อกับหน่วยงานหรือสถาบันด้านพระพุทธศาสนาในประเทศและในโลก การวิจัย การผลิตผลงานวิชาการ การปรับปรุงคุณภาพวารสาร การพัฒนาบุคลากร จะต้องเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่าต้องลดในส่วนอื่นที่ไม่อยู่ในแนวทาง ซึ่งคงจะต้องกระทบฐานและบทบาทของหน่วยงานและบุคลากรที่มีอยู่เดิมบ้าง

2.6 การทำให้บุคลากรทั้งสถาบันเข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะร่วมกันพัฒนา มหาวิทยาลัยไปในแนวทางดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องที่มีปัญหาอยู่มาก ต้องใช้เวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3. มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญแก่บทบาทในการให้คำเตือน แนวคิดและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาด้านจิตใจแก่สังคมและรัฐ โดยอยู่บนพื้นฐานธรรมะทางพระพุทธศาสนา โดยมีการศึกษาวิจัยเป็นพื้นฐาน มีการวิเคราะห์สังคมปัจจุบัน และการคาดการณ์อนาคต เนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นสถาบันด้านวิชาการ และเป็นจุดเชื่อมระหว่างคณะสงฆ์กับราชการและคณะสงฆ์กับสังคมไทย และเป็นผู้นำความรู้ด้านพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดถือศรัทธาของชาวไทย

4. ในด้านการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยควรคำนึงถึงเรื่องสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

4.1 มหาวิทยาลัยควรทำให้สังคมเข้าใจการศึกษาของสงฆ์ รวมทั้งบทบาทของพระสงฆ์ที่จะต้องช่วยสังคม โดยเฉพาะในการทำให้สังคมเข้าใจเหตุผลของการศึกษาวิชาการทางโลกที่ทำได้วัตถุประสงค์ทางธรรมมิใช่เพื่อทางโลก เนื่องจากเรื่องนี้เป็นข้อที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในวงการศึกษาและในหมู่ผู้สนใจการศึกษาของสงฆ์

4.2 การบริหารจัดการสถาบันขนาดใหญ่ที่มีวิทยาเขตมากย่อมมีปัญหาที่เกี่ยวกับข้อกฎหมายเกิดขึ้นได้ พระสงฆ์ไม่สันตติทั้งกฎหมายและการบริหารอย่างเป็นระบบอาจทำให้กระบวนการทำงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และเสี่ยงต่อปัญหากฎหมายเช่น เรื่องเกี่ยวกับที่ดิน มหาวิทยาลัยควรมีบุคลากรด้านกฎหมายมาช่วยงานของมหาวิทยาลัย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

4.3 มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการวิจัยให้มากขึ้น และกระตุ้นให้อาจารย์เห็นความสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ด้วยการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ

การวิจัยเชิงมนุษยศาสตร์ รวมทั้งการสนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิจัยสู่สาธารณะ และการสร้างระบบข้อมูลทางวิชาการพระพุทธศาสนาในระดับที่สามารถเป็นผู้นำทางวิชาการด้านนี้ของโลกได้

4.4 มหาวิทยาลัยควรมีระบบการติดตามและประเมินผลในด้านต่าง ๆ ให้ครบถ้วนและเป็นระบบกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น เรื่องทำงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับนิสิต ข้อมูลด้านผลสำเร็จของโครงการต่าง ๆ เป็นต้น

4.5 มหาวิทยาลัยควรมีระบบการติดตามตรวจสอบและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของวิทยาเขตให้แน่ใจได้ว่ามีมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการทัดเทียมกับส่วนกลาง

4.6 การศึกษาในระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยควรพิจารณาคุณภาพโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เช่น อาจารย์คนหนึ่งควรคุมวิทยานิพนธ์ไม่เกิน 6 เรื่อง มิฉะนั้นย่อมถือได้ว่าคุณภาพวิทยานิพนธ์จะไม่ดีเท่าที่ควร หากจะรักษามาตรฐานทางวิชาการแล้วก็ไม่ควรให้ความสำคัญแก่ปริมาณมากกว่าคุณภาพ เพราะมหาวิทยาลัยควรจะแข่งขันด้านคุณภาพกับมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในเรื่องพระพุทธศาสนา

4.7 มหาวิทยาลัยควรพิจารณาให้วิทยาเขตมีลักษณะเด่นตามศักยภาพและสภาพแวดล้อมของแต่ละแห่ง เช่น ควรสนับสนุนการวิจัยแก่วิทยาเขตบาฬีพุทธโฆสเป็นพิเศษเพราะจะเป็นแกนสำคัญในการนำมหาวิทยาลัยไปสู่การเป็นผู้นำทางวิชาการพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ ควรส่งเสริมให้วิทยาเขตเชียงใหม่รักษาจุดเด่น เช่น การเป็นแหล่งเรียนรู้พระพุทธศาสนาสำหรับพระและนักศึกษาจากต่างประเทศ การทำกิจกรรมในลักษณะเครือข่ายระหว่างวิทยาเขตกับพระสงฆ์เพื่อการ เพื่อประโยชน์แก่สังคม การมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็งคือการสนับสนุนจากชุมชน เป็นต้น

5. มหาวิทยาลัยควรทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและพระพุทธศาสนา เพื่อปริวรรตคัมภีร์ที่มีในท้องถิ่น เช่น คัมภีร์ภาษาล้านนา ภาษาไทเหนือ คัมภีร์ที่เขียนด้วยอักษรขอม ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งความรู้พระพุทธศาสนาที่เคยรุ่งเรืองในอดีต รู้และเข้าใจประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และเป็นข้อมูลในการวิจัยพระพุทธศาสนา